

Latviešu kultūras biedrība TILTS

Andris Padegs

TILTS valdes priekšsēža izpildu vietnieks

Andris
Padegs

Šī raksta mērķis ir iepazīstināt lasītāju ar Latviešu kultūras biedrību TILTS un dot ieskatu problēmās, kas saistās ar latviešu kultūras sarīkojumu un turneju rīkošanu Ziemeļamerikā.

Vēsture

1968. gadā grupa tautiešu Ņujorkas štata Pokipsijas pilsētā (ap 130 km uz ziemeļiem no Ņujorkas pilsētas) sanāca kopā, lai atzīmētu Latvijas 50 gadu dibināšanas jubileju ar plašu sarīkojumu vietējā koledžā amerikāņu publikai.

Sarīkojums labi izdevās, un rīkotāji nolēma, ka darbība jāturpina vietējo tautiešu apzināšanai. Tā TILTS uzsāka savu darbību 1969. gadā kā „Pokipsijas un apkārtnes latviešu biedrība”. Darbība pamazām izvērtās plašākā ģeogrāfiskā apvidū, sedzot ieleju līdz Ņujorkas pilsētai, un 1988. gadā biedrība mainīja savu vārdu uz „Hudzonas ielejas latviešu biedrība”.

Pirms Atmodas laika biedrība darbojās galvenokārt Pokipsijas un Ņujorkas pilsētu apkārtnē. Tā organizēja kultūras un 18. novembra sarīkojumus un aktīvi piedalījās latviešu interešu aizstāvēšanā – demonstrācijās pret komunismu, vēstulu kampaņās un radio programmu sagatavošanā par Latviju.

Biedrība vienmēr uzskatīja, ka latviskās apziņas uzturēšanai mums ir nepieciešams apzināties mūsu saknes, un biedrība uzsāka neformālus kontaktus ar tautiešiem Padomju Latvijā jau 1980-os gados, kad trimdas latviešu sabiedrībā šādi sakari vēl nebija atzīti. Pirmās trimdinieku vizītes Latvijā arī atklāja, cik svarīgi šādi sakari ir latviešu morāles un cerību stiprināšanai Latvijā. Lai formālāk atspoguļotu biedrības raksturu un jaunus centienus sadarboties pāri jūrām ar Latviju kultūras jomā, 1993. gada novembrī biedrība pieņēma tā laika priekšnieka Ģirta Zeidenberga priekšlikumu mainīt vārdu uz „Latviešu kultūras biedrība TILTS”, tsumā „TILTS”.

Jau pirms vārda maiņas blakus vietējo tautiešu apzināšanai arvien svarīgākas kļuva saites ar Latviju, un šie sakari sevišķi uzplauka Atmodas laikā. TILTS oficiāli kļuva par Imanta Ziedoņa vadītā Kultūras fonda atbalsta grupu un noorganizēja Kultūras fonda delegātu Imanta Ziedoņa, Gunāra Janaiša un Ievas Akurāteres ASV vizīti 1989. gada janvārī. Vēlāk TILTS noorganizēja grāmatu sūtīšanu uz Latviju – Anitas Padegas Bataragas vadībā TILTS savāca un nosūtīja trīs konteinerus ar grāmatām un žurnāliem (kopā pāri par 100 000), ko Kultūras fonds izdalīja skolām un bibliotēkām. Viens no lielākajiem projektiem bija avīzes spiestuves sagādāšana un nosūtīšana Kultūras fondam 1991. gadā \$39 000 vērtībā. TILTA pārstāvji piedalījās Ganenokas konferencē ar Latvijas pārstāvjiem 1989. gada aprīlī. Dažreiz šīs saites ar Latviju bija tīri simboliskas - vienā TILTA rīkotā 18. novembra sarīkojumā 1980-tos gados sarīkojuma ievadā atskaņojām Raimonda Paula „Liepāja.”

Pirms Atmodas laika TILTA rīkotie koncerti un teātra izrādes bija ar māksliniekiem no rietumu zemēm – parasti no ASV, lai gan 1980-os gados TILTS sarīkoja plašu sarīkojumu Austrālijas Saules Jostas ansamblim. Liela interese vienmēr ir bijusi par no Latvijas izbraukušo pretestības kustības dalībnieku stāstiem. Atmodas laikā TILTS uzņēma sakarus ar Latvijas folkloras ansambļiem un rīkoja viņu turnejas, tostarp Skandinieku.

Tagadējā darbība

Latviešu kultūras biedrība TILTS ir ASV inkorporēta bezpeļņas organizācija (Latvian Cultural Association TILTS, Inc.) ar mērķi atbalstīt latviešu kultūru un izglītību kā Latvijā tā ārpus tās. Biedrības statūti iekļauj:

- Veicināt latviešu tautas identitātes saglabāšanu kā ārzemēs tā Latvijā, liekot sevišķu uzsvaru uz skolu un jauniešu centieni atbalstu Latvijā.
- Iepazīstināt mūsu mītnes zemes iedzīvotājus ar Latviju un tās sasniegumiem.
- Veidot tiltu starp latviešu tautu Latvijā un ārzemēs kultūras jomā.

Darbu veic plaša valde, ko katru gadu pārvēl un kas, dabīgi, strādā bez atlīdzības. Valdē dažkārt ir bijis pāri par 100 cilvēku no latviešu centriem ASV, Kanādā, Eiropā un Austrālijā, kā arī no Latvijas, un šis darbinieku tīkls ir nozīmīgs turneju sarīkošanā un mākslinieku izvēlē. Par katru lielu projektu, kā turneju, atbildīgs ir viens vai vairāki valdes locekļi, citi nāk talkā pēc vajadzības. Daži projekti ir ilggadīgi (piemēram, jauno izcilo talantu atbalsts); citi ir specifiska uzdevuma veikšanai, piemēram, Latvijas vēstures muzeja datorizēšana, pabeigta 1999. gadā. TILTA priekšnieks pašlaik ir Ģirts Zeidenbergs; agrākie priekšnieki: Jānis Aperāns, Edmunds Brigmanis, Ints Dzelzgalvis, Andris Padeģis, Jānis Siliņš un Māris Stūrāns.

Turpinot Atmodas laika sadarbību ar Latviju, 1994. gadā TILTS uzsāka Latvijas skolu uzlabošanas projektu un turpmākajos 15 gados, Laumas Upelnieces Katis, Pētera Zariņa un Edītes Irbes vadībā, sadarbībā ar Latvijas skolu vadību nosūtīja uz apmēram 150 Latvijas skolām, kā arī trim latviešu skolām Sibīrijā, ap 500 datorus un citus mācību līdzekļus ap \$350 000 vērtībā. Sākumā TILTA vienošanās ar Latvijas Izglītības ministriju paredzēja, ka TILTS piegādās datorus, bet Izglītības ministrija gādās par to uzstādīšanu. Vēlāk TILTS sūtīja datorus tieši skolām, kas tos pieprasīja, sevišķi rūpējoties par mazturīgākiem apvidiem ārpus lielajām pilsētām.

TILTS vecākā VP Dace Aperāne un kasieži Jānis Melgalvis un Juris Baidiņš

TILTA Izcilo jauno talantu fonds, kas sāka darboties 1997. gadā un vēl joprojām darbojas Lailas Robiņas vadība, ir atbalstījis vairāk nekā 30 jaunu Latvijas mākslinieku izglītību rietumu universitātēs un konservatorijās, kopā piešķirot tiem pāri par \$150 000. Te ir divi citi TILTA agrākie vai tagadējie speciālie projekti: atbalsts Annas Žigures grāmatām „Viņi. Ceļā” (2009. g.) un „Viņi. Svešos pagalmos” (2012. g.) par dīpīšu nometnēm, un atbalsts Starptautiskajiem jauno latviešu mūziķu meistarkursiem, kas notiek katru otro gadu Latvijā.

Gandrīz par tradīciju tagad ir kļuvis TILTA rīkotais pasaules latviešu saiets Rīgā vasaras vidū, kas ir pulcējis no 200 līdz 400 Latvijas apciemotāju un viņu radus un draugus. Katru

gadu TILTS izdod ap 8 lapaspuses gaŗu pārskatu par iepriekšējā gada darbību latviešu un angļu valodā.

Pēdējos gados TILTAM ir bijis 300-400 biedru, un viņu gada maksās un vispārējos ziedojumos TILTS ir saņēmis ap \$14 000. Līdzekļi speciālajiem projektiem tiek savākti ārpus ziedojumiem vispārējai darbībai. Tautieši ziedoja līdzekļus specifiski savas dzimtās skolas atbalstam, un daļa no Izcilo talantu fonda ienākumiem ir ar fonda rīkotiem labdarības koncertiem, ieskaitot divus Gidona Krēmera koncertus ar viņa orķestri „Kremerata”. Izcilo talantu fonds ir saņēmis nozīmīgus ziedojumus no cilvēkiem, kam nav latviskas izcelsmes.

2013. gadā kopējie TILTA ienākumi bija \$57 170, no kuŗiem administrācijai un ziedojumu vākšanai, ieskaitot gada pārskata publicēšanai, tika izdots \$4733. Liela daļa no turnejas finansēm neiet caur TILTA kasi un, pēc iepriekšējas norunas, izrāžu rīkotāji samaksā honorārus un ceļa izdevumus tieši māksliniekiem. Ja TILTA ienākumos ieskaita visus turnejas ceļa izdevumus un honorārus (bet ne izrāžu rīkošanas budžetu), TILTA 2013. gada ienākumi bija \$87 893 un administrācijas un ziedojumu vākšanas izdevumu daļa bija 5.4%. TILTS ierindojas starp lietderīgākajām labdarības organizācijām Amerikā.

TILTS sadarbojas ar Latvijas valsts iestādēm (Kultūras ministriju, Vēstniecībām ASV un pie ANO, Ordeņa kapitulu u.c.) kā arī ar Pasaules Brīvo latviešu apvienību (PBLA), Amerikas Latviešu apvienību (ALA) un Daugavas Vanagiem (DV).

Turneju rīkošana

Viens no galvenajiem TILTA darbības laukiem vienmēr ir bijis teātra un muzikālu sarīkojumu turneju organizēšana latviešu centriem Ziemeļamerikā, un pašlaik TILTS ir galvenais šādu turneju rīkotājs. Iespēju robežās turnejas tiek rīkotas ar rietumu māksliniekiem, bet pēdējos gados lielākā daļa turneju ir ar māksliniekiem no Latvijas.

TILTS rīko turnejas; atsevišķās izrādes rīko vietējās latviešu biedrības, kas sagādā telpas, nokārto mākslinieku naktsmājas un uzņemšanu, kā arī nosaka izrādes ieejas cenu. Galvenie TILTA uzdevumi ir:

- **Ansambļa izvēle.** Dažreiz mākslinieki paši piesakās uz Ziemeļamerikas turneju, bet parasti izvēle notiek uz atsauksmju un personīgu kontaktu pamata. Teātra izrādēm ir vairāki svarīgi noteikumi: vajag piemērotu lugu, nedrīkst būt daudz rekvizītu un ceļa izdevumu dēļ ir svarīgi, lai ansamblis nebūtu liels – parasti ne vairāk kā 5 - 6 cilvēki. Vairāki TILTA valdes locekļi personīgi noskatās teātra izrādi Latvijā, pirms ansamblis tiek sarunāts turnejai. Koncerta turneju plānošanā tiek uzklausītas latviešu koncertapvienības un to vēlmes attiecībā uz atskaņotājmākslinieku izvēli.
- **Centru apzināšana un plāna izstrāde.** Kad ansamblis un iespējamais laiks ir sarunāti, turnejas vadītājs izstrādā iespējamu maršrutu un izrāžu secību un piedāvā to latviešu centriem. Iespējamais turnejas datums, ilgums un finanses jau pašā sākumā nosaka, cik plaša turneja varēs būt – vai varēs segt abas ASV piekrastes un cik pilsētas vidienē. Jāņem vērā nepieciešamais laiks pārbraukšanai, kā arī iespējamās specifiskās mākslinieku vēlēšanās. TILTS gādā par kopējo reklāmu.
- **Budžeta izstrādāšana.** TILTS nesagaida, ka katra izrāde segs ar to saistītos izdevumus. Kopējos turnejas ienākumus un izdevumus mēģinām sabalansēt, bet pēdējos gados lielākai daļai turneju ir bijuši iztrūkumi vairāku tūkstošu dolāru apmērā. Galvenie izdevumi ir transports lidmašīnās un mašīnās, honorāri, vīzu un petīciju izdevumi, sludinājumi un naktsmājas viesnīcās. Parasti tautieši uzņem māksliniekus par velti, bet vietām pa ceļam tas nav iespējams. Turnejas ienākumi ir latviešu centru samaksas, kas parasti ir ap \$1500 par izrādi; dažkārt vairāk, bet bieži mazāk.

- **ASV iebraukšanas petīcijas sagatavošana.** Pēdējos gados ASV valdība un arodbiedrības pieprasa ļoti sīku informāciju par plānoto turneju pirms iebraukšanas atļaujas un vīzas izsniegšanas. TILTS iesniedz iebraukšanas petīciju un gādā par darba vīzām un medicīnisko apdrošināšanu.

Gadā TILTS noorganizē 3 - 4 turnejas, un, lai attaisnotu lielos ceļa izdevumus, šķērsojot okeānu, katram ansamblim parasti sarīkojumi ir vismaz 10 – 12 latviešu centros. Atsevišķiem mūziķiem, kas kādreiz ir pieejami uz īsāku laiku, turneja var segt tikai dažas rietumu vai austrumu pilsētas. Budžets pilnai teātra turnejai ar 4 - 6 cilvēkiem ir līdz \$35 000, neieskaitot vietējā sarīkojuma finanses; ar lieliem ansambļiem, kā 2000. gadā rīkotajai turnejai ar Rīgas Doma zēniem Astras Zemzares vadībā, budžets bija pāri par \$90 000. Šī turneja tika tīkota īpaši amerikāņu sabiedrībai un bija sevišķi nozīmīga Latvijas tēla spodrināšanai pasaules mūziķu vidū.

Pēdējo gadu turnejas

TILTS mēģina sarīkot vismaz vienu teātra turneju gadā, un šajā gadu simtenī tās parasti ir bijušas ar ansambļiem no Latvijas. Teātra turnejas organizē Marcis Voldiņš. TILTS uztur sakarus ar visiem populārajiem, kā arī ar mazāk pazīstamiem, teātriem Latvijā, un pēdējos gados Amerikā ir viesojušies ansambļi no Nacionālā teātra (Gunāra Priedes *Zilā* 2006. g., Intas Tiroles monoizrādes 2003. g., Paula Putniņa *Kvēli ilgotā* 2002. g.), Dailes teātra (Raimonda Staprāna *Gūsteknis pilī*, 2012. g., Jāņa Jurkāna *Dzīvīte, dzīvīte* 2007. g., Māras Zālītes *Zemes nodoklis* 2004. g.), Liepājas teātra (Miro Gavrana *Viss par vīriešiem* 2009. g.), Valmieras Drāmas teātra (Anšlava Eglīša *Bezkaunīgie veči* 2013. g.), Jaunā Rīgas Teātra (Jāņa Tatjes *Brīvais kritiens* 2001. g.) un Māras teātra (Leldes Stumbra *Kronis 2* 2011. g. un 2008. g.). Izņēmums bija Mazā Teātra Sanfrancisko turneja ar Raimonda Staprāna lugu *Meli un to piedošana* (2008. g), kam mājas ir Kalifornijā.

TILTS valdes priekšsēdis Ģirts Zeidenbergs un vecākā VP Dace Aperāne

Turnejas ar klasiskās mūzikas māksliniekiem organizē Dace Aperāne ar palīgiem. TILTS cieši sadarbojas ar Latvijas vēstnieku ASV Andreju Pildegoviču, sarunājot māksliniekus Latvijas reprezentācijas vajadzībām un apvienojot šo mākslinieku ASV braucienu ar sarīkojumiem latviešu centros. Tādā sakarībā notika pazīstamā Latvijas pianista Vestarda Šimkusa koncerti 2010. gadā un Latvijas vijolnieces Vinetas Sareikas koncerts Kenedija centrā 2008. gadā.

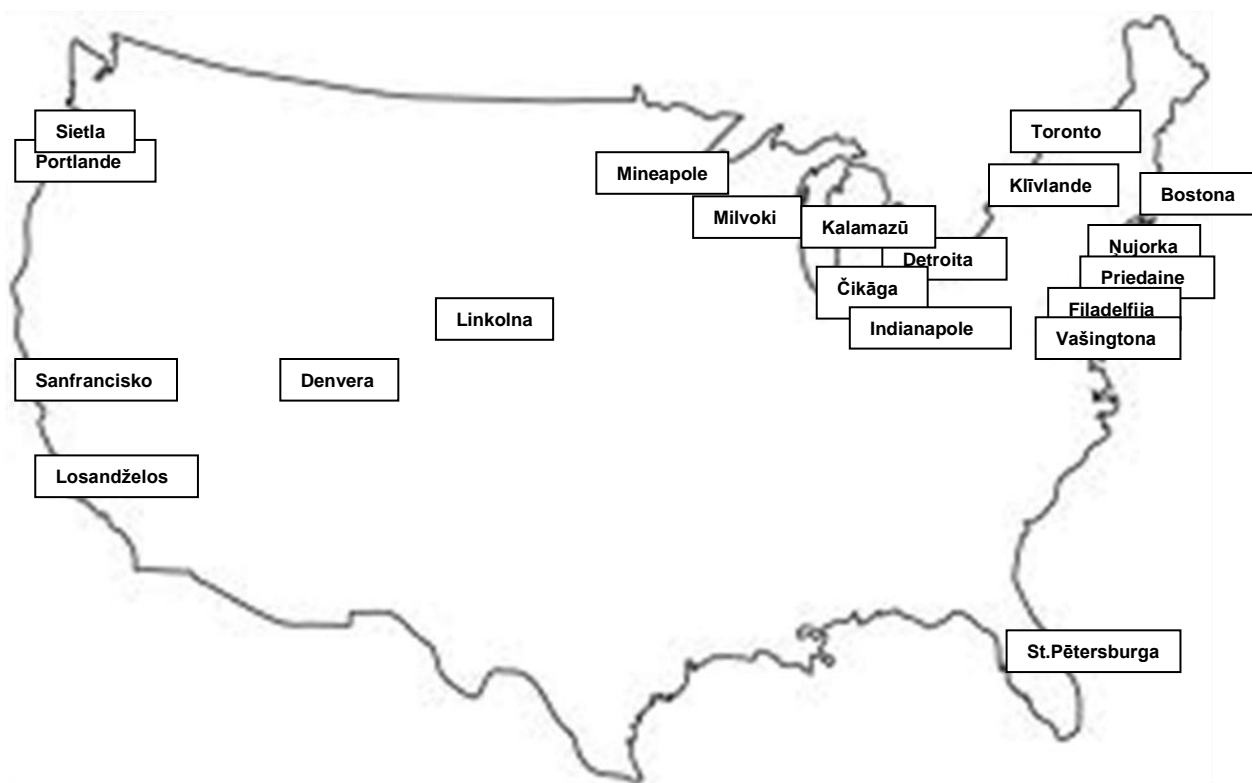
Daži citi pēdējo gadu sarīkojumi ar ievērojamiem Latvijas māksliniekiem:

ērgelniece Kristīne Adamaite un saksofonists Artis Sīmanis (2013. g.), Annas Sakses un Valta Pūces „Pasaka par ziediem” uzvedums ar flautisti Ditu Krenbergu, pianistu Valtu Pūci un aktieru Gundaru Āboliņu, organizēts sadarbībā ar “Latvijas Koncertiem” (2012. g.), komponists un pianists Pēteris Plakidis (2011. g.), latviešu pianists no Čīles Armands Ābols

(2009. g.), kuŗa turneju sarīkoja Astra Zemzare, un sievieŗu vokālais ansamblis "Putni" ar 15 pilsētu turneju, kuŗu palīdzēja sarīkot Līga Aldiņa (2006. g.). Tomēr ir bijušas arī turnejas ar ASV dzīvojoŗiem latvieŗu mūziķiem, ieskaitot vijolnieci Unu Toni (2012. g.) un mecosoprānu Lailu Saliņu (2011. g.).

Laikā no 2004. gada, kad RIX klavieŗu kvartets sniedza 9 koncertu turneju, līdz 2014. gadam, kad Dzintara flautas kvartets uzstājās ar 9 koncertu turneju, kopumā TILTS ir sarīkojis 16 klasiskās mūzikas koncertu turnejas. Kamēr latvieŗu teātra izrādes apmeklē tikai latvieŗi, klasiskās mūzikas turnejas ar Latvijas māksliniekiem bieŗi iekļauj koncertus amerikāņu publikai.

Liela piekriŗana vienmēr ir populārās mūzikas koncertiem, kuŗus parasti rīko Jānis Students, agrāk kopā ar Jāni Bībelnieku. Pēdējos gados visi mākslinieki ir bijuŗi no Latvijas, ieskaitot „Lauku muzikanti” ar Normundu Ņieti un Initu Āboliņu (2012. un 2005. g.) un „Zelli” (2007. g.). Ansamblim „Trīs Tenori” ar Nacionālās Operas solistiem Miervaldi Jenču, Nauri Puntuli un Guntaru Ruņģi un pavadītāju Gintu Bērziņu TILTS ir sarīkojis trīs ļoti populāras turnejas, pēdējo 2009. gadā ar 18 koncertiem. Marijas Naumovas koncertu turneja 2003. gadā izcēlās ar to, ka tur skatītāju vidū bija vairāk nekā parasti tādu, kas iebraukuŗi no Latvijas pēdējos gados. Marutas Kārkles sarīkotā etnogrāfiskā trio turneja ar Ivaru Cinkusu, Zani Ņmiti, Kristīni Kārkli un Edgaru Kārkli notika 2013. gadā, folkloras ansambļa „Teiksma” koncerti bija 2010. un 2013. gadā un „Vilki” 2006. gadā.

Audience un attālumi

TILTS mēģina apzināt visus latvieŗu izcelsmes cilvēkus, bet galvenā atsauce līdz Ņim ir nākusi no pēc Otrā pasaules kara izbraukuŗajiem „trimdiniekiem”. Rēķina, ka tādu ASV ir nepilni 100,000. Karte parāda galvenos 20 centrus, kur pašreiz dzīvo pietiekoŗi daudz latvieŗu, lai pilsēta varētu kandidēt TILTA organizētai turnejai.

Piemērs: Skatītāju skaits 14 latviešu centros Raimonda Staprāna lugai „Gūsteknis pilī” Dailes teātra izpildījumā 2012. gadā 20. aug. – 20 sept., kopā 1283:

Portlande	48	Klīvlānde	81
Sietla	68	Indianapole	31
Sanfrancisko	92	Toronto	184
Losandželosa	98	Bostona	127
Mineapole	77	Ņujorka	104
Detroitā	66	Vašingtona	113
Kalamazū	93	Priedaine	101

Visvairāk skatītāju uz izrādi var sagaidīt Toronto – ap 200. Ņujorkā tautieši dzīvo izklaidus, un uz sarīkojumu, kas var būt Longailendā, Manhetenā vai Jonkeros, parasti atnāk tikai tuvāk dzīvojošie. Mazākos centros var sagaidīt zem 100 skatītāju un vietām zem 50. Laika un naudas trūkuma dēļ nevienas turnejas izrādes nenotiek visos iespējamajos 20 latviešu centros.

Parasti sagaidām, ka kopējais skatītāju skaits turnejai ar teātra izrādi būs pāri par 1000; viens

no lielākajiem pēdējos gados bija 2013. gada turnejai ar Anšlava Eglīša „Bezkaunīgie veči” Valmieras Drāmas teātra izpildījumā, kur izrādi 14 pilsētās redzēja ap 1600 tautiešu.

Austrumu piekrastes pilsētas – Bostona, Ņujorka, Priedaine, Filadelfija, Vašingtona – ir dažus simtus kilometrus vai mazāk viena no otras un ir viegli izbraukājamā ar automobili. Ar auto no austrumiem var tikt arī uz Čikāgu un tās apkārtni, kaut jārēķinās ar to, ka 1270 km brauciens no Ņujorkas uz Čikāgu prasa vismaz pilnu dienu. Lai apciemotu Linkolnu, Denveru un rietumu krasta pilsētas, kā arī St.Pētersburgu Floridā, ir jālido. Tas stingri palielina izmaksas.

Nemot vērā lielos attālumus, tipiskā viena mēneša garā turnejā nevar sarīkot izrādes vairāk nekā 14 vai 15 latviešu centros.

Turneju rīkojot, jārēķinās ar lielajiem Amerikas attālumiem. Te ir daži attālumi:

Ņujorka – Bostona	350 km
Ņujorka – Vašingtona	365
Ņujorka – St.Pēterburga	1850
Ņujorka – Čikāga	1270
Čikāga - Denvera	1615
Ņujorka – Sanfrancisko	4680

Teātra izrādēm ir jārēķinās ar dekorāciju un rekvizītu pārvešanu. Pārbraucieniem starp austrumu krasta pilsētām ir iespējams noīrēt lielāku automobili, ar ko var pārvest kā aktierus tā rekvizītus. Ar lidmašīnu pārbraucot, ir jārēķinās ar ekstra bagāžas maksu.

Turneju finanses

Mazā skatītāju skaita dēļ gandrīz neviena turneja ar latviešu kultūras sarīkojumiem tagad nevar savus izdevumus segt. Vienas no populārākajiem sarīkojumiem ir turnejas ar Latvijas teātra ansambļa izrādēm, bet arī šīs turnejas savus izdevumus var segt tikai izņēmumu gadījumos, ja ir pazīstama luga ar mazu aktieru skaitu. Pēdējos gados tādas turnejas nav bijušas. Piemēri:

- 2013. gada turnejai ar Anšlava Eglīša *Bezkaunīgie veči* Valmieras Drāmas teātra izpildījumā izdevumi bija **\$27 645** un ienākumi no 14 izrādēm **\$20 325**. Starpību sedza ALA (\$5000) un TILTS (\$2315).
- 2012. gada turnejai ar Raimonda Staprāna lugu *Gūsteknis pilī* Dailes teātra izpildījumā izdevumi bija **\$33 471** un ienākumi no 14 izrādēm bija **\$20 000**. Trūkumu sedza ALA (\$5000), Latviešu Fonds (\$4650), Latvijas Kultūrkapitāla fonds (\$1429) un TILTS (\$4921).
- 2012. gada turnejai ar rakstnieces Annas Sakses muzikālo uzvedumu *Pasaka par ziediem* izdevumi bija **\$15 825** un ienākumi no piecām izrādēm ap **\$5500**. Trūkumu sedza fonds Rūtas Gravas piemiņai (\$5310) un TILTS (ap \$5000).

TILTS mēģina turnejā iekļaut arī mazākus latviešu centros, bet to ir grūti panākt: lielos centros nevar aizstāt ar mazajiem, jo mazie nevar atļauties caurmēra \$1500 maksu par izrādi, un parasti turneju nevar pagarināt laika trūkuma dēļ. Vajag 60 skatītājus par \$25, lai

segtu izrādes maksu, un parasti rīkotājiem jāērķinās arī ar citiem izdevumiem, kā telpas īri un mākslinieku uzņemšanu. Kādreiz izrādes mazajos centros daļēji sedz īpašs ALAs atbalsts.

Turnejas vadītājs kopā ar izrādes rīkotājiem vienmēr mēģina sarunāt naktsmājas māksliniekiem par velti tautiešu mājās, bet tas ir arvien grūtāk veicams. Ja ir jāpaliek viesnīcā, jāērķinās ar \$120 dienā par istabu diviem cilvēkiem (Latvijā atļautā komandējuma nauda ir ap \$250 par dienu par cilvēku!). Tas nozīmē, ka sešu cilvēku ansamblim uzturēšanās viesnīcā vienu mēnesi var būt ap \$10 000, pieņemot, ka visus māksliniekus var izvietot pa divi istabā. Tas neieskaita ēdienu restorānos.

Ir jāņem arī vērā, ka latviešu mākslinieki, sevišķi teātra aktieri, saņem ļoti mazu honorāru par uzstāšanos Amerikas turnejās; viņu honorārs parasti ir maza daļa no kopējā turnejas budžeta. TILTS mēģina sarunāt kvalitatīvus ansambļus un māksliniekus, kam peļņa nav galvenais Amerikas turnejas mērķis. Tāpēc TILTS ir pateicīgs māksliniekiem no Latvijas, kas ir ar mieru dot augstvērtīgus priekšnesumus, neprasot tirgus cenu. "Gūsteknis piln" turnejā honorārs katram aktierim iznāca \$71 par izrādi (nebija nekāda papildus maksa pārtikai). Ja varētu atļauties lielāku honorāru, TILTAM būtu lielāka iespēja izvēlēties piemērotu teātra uzvedumu turnejai.

No kurienes gūt finansiālu atbalstu?

- **Amerikas Latviešu Apvienība (ALA)** pēdējā laikā ir atbalstījusi divas TILTA rīkotas turnejas gadā ar \$5000 katru. Tas ir nozīmīgs atbalsts, bet tomēr liek ierobežoties ar maziem ansambļiem, kas apmeklē tikai lielākos latviešu centrus.
- **Latviešu Fonds (LF)** ir devis līdz \$5000 atbalstu pēdējos gados, bet ar to TILTS nevar rēķināties, jo par katru piešķirumu balso visi LF dalībnieki un tie var izvēlēties turneju neatbalstīt.
- **TILTS** pēdējos gados ir piemaksājis no savas kases lielākajai daļai turneju vairākus tūkstošu dolārus katrai. Šī nauda nāk no ziedojumiem TILTAM un gadskārtējām TILTA dalībnieku maksām, un TILTA iespēja turnejas finansiāli atbalstīt ir ierobežota.
- **Latvijas Valsts Kultūrkapitāla fonds** ir atbalstījis dažu mākslinieku ceļojumu uz ASV, bet lielākajai daļai TILTA rīkotu turneju šis atbalsts nav bijis pieejams.

ASV iebraukšanas formalitātes

Kaut arī tūristi no Latvijas tagad var iebraukt ASV bez vīzām, valsts ir ievedusi stingras prasības ārzemju māksliniekiem, kas uzstājas Amerikā – tiem vajag piekrišanu no aktieru vai mūziķu arodbiedrības, atļauju no valsts drošības departamenta un darba vīzu. Pieprasījuma anketa valsts drošības departamentam prasa ļoti sīku informāciju, un tā var sēgt 40 un vairāk lapaspuses. Profesionāla jurista pakalpojums šādas petīcijas sagatavošanai un iesniegšanai prasītu tūkstošus dolāru; lai līdzekļus ietaupītu, TILTS petīciju kārtu paša spēkiem. Normāli petīcijas process prasa ap pus gadu, un par paātrināto atļaujas izsniegšanu jāmaksā \$1550. Iebraukšanas atļaujas iegūšana ir komplicēta gaŗās anketas dēļ, bet vēl vairāk neziņas dēļ, vai iesniegtā informācija ir pilnīga; standarta petīcijas iesniegšanas process nepielaiž iespēju sazināties ar atļaujas izsniedzējiem.

Tā kā bieži vienošanās ar aktieriem vai mūziķiem par turneju notiek mazāk par pusgadu pirms turnejas sākuma, TILTAM parasti ir jāpieprasa paātrinātais atļaujas izsniegšanas process. Bet arī tad termiņi nekad nav skaidri. Labs piemērs par šīs atļaujas saņemšanas darbietilpīgumu bija gadījums ar lugas Parīze-Rīga-Parīzes aktieriem 2014. gada augustā.

Kad 23. jūlijā piekrišana no aktieru arodbiedrības bija saņemta, TILTS iesniedza petīciju US Citizenship and Immigration Services birojam, samaksājot nodevu pasteidzinātai atbildei. Lai nodrošinātu ātru atbildi, TILTS (caur Latvijas vēstniecību ASV) stājās arī sakarā ar ASV ārlietu ministrijas „Latvian Desk”, lūdzot palīdzību pēc iespējas ātrai izvērtēšanai. Atbildes

vietā 13. augustā TILTS saņēma lūgumu pēc papildus informācijas – pierādījumu, ka izrāde ir etniski unikāla, un citus dokumentus. Tos TILTS sagādāja divu dienu laikā, ieskaitot vēstuli ar sīku paskaidrojumu no Kultūras ministrijas. Atbilde tagad bija sagaidāma 15 dienas vēlāk – 30. augustā. Bet aktieriem bija paredzēts izbraukt no Rīgas 20. augustā!

Pēc neatlaidīgiem mēģinājumiem Ģirts Zeidenbergs beidzot telefoniski sasniedza TILTA iesnieguma izvērtētāju Vermontā un 18. augustā ar e-pastu saņēma pozitīvu atbildi. 19. augustā aktieri izpildīja pie ASV sūtniecības datora darba vīzas pieprasījumu, bet atbildi varēja saņemt tikai nākošā dienā, jo pirms vīzas izsniegšanas datoru sistēmai bija jāpārbauda informācija par iebraucējiem dažādās datubāzes Amerikā. ASV konsuls Rīgā bija tik pretimnākošs, ka atnāca uz darbu 20. augustā septiņos no rīta, lai izrakstītu aktieriem vīzas un tie varētu tikt uz lidmašīnu deviņos.

Noslēguma pārdomas

Kultūras sarīkojumi ne Amerikā, ne Latvijā parasti paši savus izdevumus nesedz, bet ar latviešu sarīkojumiem diasporas tautiešiem Ziemeļamerikas kontinentā ir vairākas papildus grūtības: latvieši ir mazos centros izkaisīti pa plašo kontinentu, māksliniekiem ir jāmēro tālais un dārgais ceļš pāri okeānam, un pašreizējās ASV iebraukšanas formalitātes māksliniekiem no Latvijas ir ļoti nelabvēlīgas.

Kultūras turnejas diasporas latviešiem nav komerciāli attaisnojamas. Kaut arī skatītāji un klausītāji maksā par ieeju un rīkotāji nesaņem nekādu atlīdzību par savu darbu, parasti ienākumi nesedz izdevumus. Arī izrāžu aktieri un koncertu mūziķi bieži nesaņem par savu pakalpojumu tādu atlīdzību, kas atspoguļotu tā tirgus vērtību, un lielā mērā viņu piedalīšanās turnejā ir dāvana skatītājiem. Līdz šim izrūkumu ir segušas diasporas latviešu centrālās organizācijas.

TILTS rīko un joprojām turpinās rīkot latviešu kultūras sarīkojumu turnejas, lai atbalstītu veco trimdnieku vēlēšanos pēc latviskas vides un lai piesaistītu tos jaunos iebraucējus, kam latviešu kultūra ir nozīmīga. Atmosfērā laikā un tūlīt pēc tam TILTS mēģināja palīdzēt Latvijai, apgādājot skolas un bibliotēkas ar līdzekļiem, kas veicinātu kultūras vides atkopšanos. Tagad, kad Latvija ir saimnieciski un finansiāli nostabilizējusies, ir pienācis laiks Latvijai finansiāli atbalstīt diasporas tautiešus, lai uzturētu viņu latvisko identitāti un lai tie nepazustu Latvijai.